

גדר החיוב של קריאת שמע

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כא עמוד א

אמר רב יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא - אינו חוזר וקורא, ספק אמר אמת ויצב, ספק לא אמר - חוזר ואומר אמת ויצב. מאי טעמא - קריאת שמע דרבנן, אמת ויצב דאורייתא. - ... ורבי אלעזר אמר: ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא - חוזר וקורא קריאת שמע, ספק התפלל ספק לא התפלל - אינו חוזר ומתפלל.

2. רא"ש מסכת ברכות פרק ג סימן טו

ולית הלכתא כשמואל דאמר קריאת שמע דרבנן דק"ל ק"ש דאורייתא

3. רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ב הלכה יג

ספק קרא, קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה, אבל אם ידע ששקא ונסתפק לו אם בירך לפניו ולאחריה או לא בירך אינו חוזר ומברך

4. שולחן ערוך סימן סז סעיף אסעיף א

ספק אם קרא ק"ש, חוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה. אבל אם יודע שקראה, אלא שמסופק אם ברך לפניו ולאחריה, אינו חוזר ומברך.

5. משנה ברורה סימן סז ס"ק ב

(ב) חוזר וקורא - הטעם דק"ל ק"ש דאורייתא כלומר דהא דכתיב ודברת במ בשבתך בביתך וגו' קאי אפרשה זו גופא שחייב לדבר בו בשעת שכיבה ועמידה ולפיכך אם נסתפק אם קרא או לאו חייב לחזור ולקרות ככל ספיקא דאורייתא:

6. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יג עמוד ב

אמר רבי אילא בריה דרב שמואל בר מרתא משמיה דרב: אמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ונאנס בשינה - יצא. אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה: בפסוקא קמא - צערן, טפי - לא תצערן.

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן סג סעיף ה

אם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והוא ער ממש, מכאן ואילך אין מצערים אותו כדי שיקרא והוא ער ממש, שאף על פי שהוא קורא מתנמנם, יצא

8. בית יוסף אורח חיים סימן סג

ומתוך מה שנתבאר בסימן זה נראה שפסוק ראשון בלבד הוא דאורייתא ומה שהחמירו בפרק ראשון יותר מבשאר פרקים מפני שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים וכדאמר רבי יהושע בן קרחה (שם יג.) למה קדמה פרשת שמע לפרשת והיה אם שמוע וכו'.

9. שולחן ערוך סימן סז סעיף ט

וטוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו': בשכמל"ו, כי לפעמים שוהין עם קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה ויוצא בזה (טור).

10. משנה ברורה סימן סז ס"ק לא

(לא) כי לפעמים - פי' משום דלפעמים שוהין הצבור לכן יאמרו בכל פעם בשכמל"ו דבלא ברוך שכמל"ו לא נראה הק"ש רק כסיפור דברים אך יכוין שלא לצאת אלא אם כן ירא שהצבור יעברו זמן ק"ש אבל כשלא יעברו מוטב לצאת ידי ק"ש עם הצבור שבצבור יקרא כל השלשה פרשיות ובברכותיה כמו שתקנו חז"ל לכתחלה. ובמקום שירא שהצבור יעברו זמן ק"ש יכוין לבו כדון ק"ש ויכוין לצאת בזה המצות עשה דק"ש דבמצוה דאורייתא קי"ל בסימן ס' ס"ג דמצות צריכות כונה וי"א שיקרא כל הפרשה ראשונה ויותר טוב שאז יקרא כל השלשה פרשיות כמו שכתב הפר"ח כדי להזכיר יציאת מצרים בזמן ק"ש ובח"א בכלל ח' דין ז' הסכים להפר"ח:

11. רבינו יונה מסכת ברכות דף ט עמוד א

וסוגיין דנלא בכמה דוכתי דק"ש דאורייתא בעניין פרשה ראשונה אמרינן דהויא מן התורה אבל מפרשה ראשונה ואילך שלא מצינו שנדחו דבריו אמרינן דלא הויא אלא מדרבנן ועוד הביא ראה מדאמרינן בגמ' (דף יג) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד זו היא ק"ש של רבי יהודה הנשיא מפרש מורי הרב נר"ו דר"ל כל הפרק

12. פרי חדש אורח חיים סימן סז סעיף א

הדעת השנית היא שפרשה ראשונה היא מן התורה והשאר הוא מדרבנן, וכנראה שזו היא דעת רש"י ז"ל שכתב בריש ברכות [ב, א ד"ה עד סוף] שבפרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא. וכ"כ הרשב"א ז"ל [שם סוף ד"ה ולענין] שמה שאין אנו קורין על מטתינו אלא פרשה ראשונה הטעם מפני שהיא של תורה.... וכן דעת רבינו יונה ז"ל שפרשה ראשונה בלבד היא דאורייתא

13. פרי חדש אורח חיים סימן סז סעיף א

מעתה נשאר לנו לברר הדעת השלישית והיא היותר אמיתית מכולם, דפרשת שמע ופרשת והיה אם שמוע השתי פרשיות הוו מן התורה וחייב לקרותן בכל יום שני פעמים, אחת בשכבו ואחת בקומו. וכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק (ח') [א] מהלכות קריאת שמע [הלכה א], וזו היא דעתי.

14. רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה א- ב

פעמים בכל יום קוראין ק"ש בערב ובבקר, שנאמר ובשכבך ובקומך בשעה שדרך בני אדם שוכבין וזה הוא לילה, ובשעה שדרך בני אדם עומדין וזה הוא יום. ומה הוא קורא שלשה פרשיות אלו הן: שמע והיה אם שמוע ויאמר, ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד השם ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו, ואחריה והיה אם שמוע שיש בה צווי על (זכירת) שאר כל המצות, ואחר כך פרשת ציצית שגם היא יש בה צווי זכירת כל המצות.

15. שו"ת שאגת אריה (ישנות) סימן ב

והוא (הפר"ח) סבר מדכתב הרמב"ם פעמים בכל יום קורין ק"ש ומסיים וקריאת ג' פרשות אלו היא הנקראת ק"ש ש"מ דחיוב שלשתן מה"ת דקריאת ויאמר אף על גב דלא כתיב בה בשכבך ובקומך מ"מ קורין אותה מפני הזכרת יציאת מצרים שבה ומצוה מה"ת להזכיר יציאת מצרים בין ביום בין בלילה כמו שכתב שם הרמב"ם. אבל באמת הא לית' דהא דכתב הרמב"ם בתחילת דבריו פעמים בכל יום קורין ק"ש לא קאי אלא על פ' שמע לחוד והא דמסיים וקריאת ג' פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת ק"ש היינו בלשון חכמים שתקנו לקרות את כל ג' פרשיות הללו

16. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן סז סעיף ט

וכשירא שהציבור יעברו זמן קריאת שמע יש לו לקרות כל הפרשה ראשונה כדי לצאת ידי חובתו להאומרים שכל הפרשה הראשונה הוא מן התורה (ולהאומרים שגם פרשת והיה אם שמוע וגו' הוא מן התורה יש לקרותה גם כן ויכוון שאם יעברו הציבור זמן קריאת שמע יהיה יוצא בזה ואם לאו יהיה כקורא בתורה). אבל זכירת יציאת מצרים אף על פי שמצותה ג"כ בזמן קריאת שמע מכל מקום יוכל לסמוך על זכירת יציאת מצרים שבפסוקי דזמרה כגון אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים:

17. ערוך השולחן אורח חיים סימן סז סעיף ה

כבר כתבנו בסי' נ"ח שיש מחלוקת כמה הוא חיובו של תורה בק"ש י"א פסוק אחד וי"א פרשה ראשונה וי"א שני פרשיות ולדעתינו לדעת הרמב"ם כולן הן מן התורה ע"ש וראיתי לאחד מגדולים שכתב דשניהם אמת דמן התורה כל הג' פרשיות חייב לקרותם ולהיפך יוצא מן התורה בפסוק ראשון מידי דהוה אתלמוד תורה שחייב מן התורה ללמוד ואם למד קצת ביום וקצת בלילה קיים והגית בו יומם ולילה ואם למד כל היום וכל הלילה מקיים ג"כ והגית בו יומם ולילה [לח"מ פ"ב הל' י"ג בשם קרית ספר ע"ש] וסברא גדולה היא דכמו שבת"ת כל מה שלומד יותר יש לו שכר יותר כמו כן בק"ש כולן מן התורה ומ"מ יצא באחד מהם [ויתורץ רש"י ריש ברכות]:

18. משנה ברורה סימן סז ס"ק לא

אם כן ירא שהצבור יעברו זמן ק"ש... ויותר טוב שאז יקרא כל השלשה פרשיות כמו שכתב הפר"ח כדי להזכיר יציאת מצרים בזמן ק"ש ובח"א בכלל ח' דין ז' הסכים להפר"ח: